Quarterly journal of strategic management attitude
Vol 2, No 2(6), Summer2024
https://pmr.sndu.ac.ir

Type of Article: Reseach

Meta-synthesis Investigating the causes of failure to implement land use plannings in the provinces

Ahmad Gorgani Firozjah[1], Amin Faraji, [*2]

Received: 2024/04/10 **PP: 79-109** **Accepted:** 2024/07/15

Abstract

The necessity of pathology of plans is very necessary and vital. Because with a better understanding of the reasons for success or failure, these results can be used in the evaluation and modification of implementation methods and subsequently in planning. Pathology will identify the factors and remove the obstacles of programs and plans, which will increase the effectiveness and efficiency of achieving the set goals. The purpose of this research is to investigate the reasons for the failure of the implementation of land improvement projects in the provinces. The research method was qualitative and combined the data obtained from previous sources with the method of Meta-synthesis and during the seven-step method of Sandelowski and Barroso(2007). "Land use planning" was the search keyword in the title, abstract and main text of related sources in the databases. By examining and categorizing the descriptive codes obtained from the texts of the articles of 23 selected sources, 37 subcategories were identified and according to their semantic similarity and affinity, in 6 main categories including: lack of competent governance, lack of decision support system and expert system, lack of He has categorized the success of the ideas, the lack of establishment of the land improvement plan, the lack of formulation of policy and policy, and the lack of proper planning and planning. The most important identified causes were competent governance, which will have an explicit and implicit impact on all other factors. With this result, the necessity of revising the definition of cooperation and identifying its appropriate criteria with a forward-looking development approach in government organizations can help the successful implementation of the land development plan.

KeyWords: Land use planning, implementation of plans, Meta-synthesis

Reference: Gorgani Firouzjah, A., & faraji, A. (2024). Meta-synthesis Investigating the causes of failure to implement land use plannings in the provinces. *Strategic management attitude*, 2(2), 79-109.
https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.30605865.1403.2.2.3.3

[1] Master of Public Administration, Urban and Rural Development Management, Farabi Faculty, University of Tehran, Iran ahmad.gorgani1985@yahoo.com
[2] Corresponding author: Associate Professor, Department of Land Management, Faculty of Management and Accounting, Farabi College, University of Tehran, Iran. a.faraji@ut.ac.ir

فصلنامه نگرش مدیریت راهبردی
سال ۲/ شماره ۲(۶)/ تابستان ۱۴۰۳
https://pmr.sndu.ac.ir/

نوع مقاله: پژوهشی

فراترکیب بررسی علل عدم موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها

احمدگرگانی فیروزجاه[۱]، امین فرجی[۲*]

دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۲ صص: ۷۹-۱۰۹ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸

چکیده

ضرورت آسیب‌شناسی طرح‌ها، بسیار لازم و حیاتی است، زیرا با شناخت بهتر دلایل موفقیت یا شکست می‌توان در ارزیابی و اصلاح شیوه‌های اجرا و به صورت تبعی در برنامه‌ریزی‌ها از این نتایج استفاده کرد. آسیب‌شناسی موجب شناخت عوامل و رفع موانع برنامه‌ها و طرح‌ها خواهد شد که خود موجب افزایش اثربخشی و کارایی دست‌یابی به اهداف تعیین‌شده می‌شود. هدف از انجام این پژوهش، بررسی علل عدم موفقیت پیاده سازی طرح های آمایش سرزمین استان‌هاست. روش پژوهش، کیفی بود و با روش فراترکیب و در طی روش هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)، به ترکیب داده‌ها از منابع پیشین پرداخته شد. «آمایش سرزمین»، کلیدواژه جست‌وجو در عنوان، چکیده و متن اصلی منابع مرتبط در پایگاه‌های اطلاعاتی بود. با بررسی و دسته‌بندی شناسه‌های توصیفی حاصل از متون مقالات، ۲۳ منبع انتخاب شده، ۳۷ مقوله فرعی را شناسایی و با توجه به شباهت و قرابت معنایی آنها، در ۶ مقوله اصلی شامل: فقدان حکمروایی شایسته، نبود سیستم پشتیبان تصمیم‌گیری و سیستم خبره، عدم موفقیت اندیشه‌ها، عدم استقرار طرح آمایش سرزمین، عدم تدوین خط‌مشی و سیاست‌گذاری و نبود طرح و برنامه‌ریزی صحیح، دسته‌بندی کرده است. مهمترین علل شناسایی‌شده، حکمروایی شایسته بود که به صورت تبعی بر همه عوامل دیگر، تأثیر صریح و ضمنی خواهد داشت. با این نتیجه، ضرورت بازنگری در تعریف حکمروایی و شناسایی معیارهای شایسته آن با رویکرد توسعه و آینده‌نگرانه، در سازمان‌های دولتی، می‌تواند به موفقیت پیاده‌سازی طرح آمایش سرزمین کمک نماید.

کلیدواژه‌ها: آمایش سرزمین، پیاده‌سازی طرح‌ها، فراترکیب

استناددهی(APA): گرگانی فیروزجاه، احمد، و فرجی، امین(۱۴۰۳). فرا ترکیب بررسی علل عدم موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها. *فصلنامه نگرش مدیریت راهبردی*، ۲(۲)، ۷۹-۱۰۹. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.30605865.1403.2.2.3.3

[۱]. کارشناس ارشد مدیریت دولتی گرایش مدیریت پیشرفت و توسعه شهری و روستایی، دانشگاه فارابی تهران.ایران
ahmad.gorgani1985@yahoo.com
[۲] نویسنده مسئول: دانشیار گروه مدیریت سرزمین، دانشکده مدیریت وحسابداری، دانشگاه فارابی تهران.ایران.a.faraji@ut.ac.ir

مقدمه

با توجه به اینکه مسائل متعدد زیست‌محیطی و اجتماعی ناشی از شهرنشینی سریع در دهه‌های گذشته در سراسر جهان ایجاد شده است، برنامه‌ریزی پایدار در استفاده از زمین (آمایش سرزمین) برای هدایت تحولات جدید به سوی یک جامعه پایدار بسیار مهم است (کائو[۱]، ۲۰۱۸: ۲۴۴). آمایش سرزمین یک برنامه توسعه بلندمدت است و اساس انواع برنامه‌ریزی‌های ملی و منطقه‌ای در کشورها را تشکیل می‌دهد (آقاتبار رودباری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۳). بنابر تعریف فرهنگ اصطلاحات مهندسی شهرسازی (۱۳۹۳)، آمایش سرزمین[۲]، برنامه‌ریزی کاربری زمین (آمایش سرزمین در فرانسه معمول است) آمده است. کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با بیابان‌زایی[۳] (۲۰۱۷)، آمایش سرزمین را اینگونه تعریف کرده است: ارزیابی نظام‌مند زمین و پتانسیل آب، جایگزینی برای استفاده از زمین و اقتصاد و شرایط اجتماعی به‌منظور انتخاب و اتخاذ بهترین زمین برای استفاده از گزینه‌هاست. هدف آن، انتخاب و عملی شدن کاربری‌هایی که نیازهای مردم را به بهترین نحو برآورده سازند، ضمن حفظ منابع برای آینده، می‌باشد.

پیشینه توجه به ویژگی‌های منطقه‌ای و ملی در مدیریت آمایش سرزمین، در برنامه-ریزی‌های توسعه از دو زاویه دیرینگی و تازگی برخوردار است، از آن جهت دیرینه است که به زمان حضور انسان در پهنه سرزمین و تعریف سرزمین و کنجکاوی نسبت به حیات باز می‌گردد و تازگی آن مربوط به یکصد ساله اخیر است که عمدتاً در نیمه سده اخیر و پس از جنگ جهانی دوم و با مطالعات فرانسوی‌ها آغاز شد (خنیفر، ۱۳۸۹: ۵). آمایش سرزمین، تصویر سرزمینی توسعه و پیشرفت بلندمدت است. در حال حاضر، سازمان برنامه و بودجه به‌عنوان متولی مطالعات آمایش سرزمین، مشغول تدوین سند ملی آمایش سرزمین است. پس از پایان تدوین این سند، اجرای آن در دستور کار نهادهای مربوط قرار خواهد گرفت. مرحله پیاده‌سازی طرح‌های کلان، مرحله مهمی است که عموماً با چالش‌های فراوانی همراه است. مسئله‌ای که پیش از آغاز اجرای طرح آمایش سرزمین در کشور باید مورد بررسی قرار گیرد، الزامات پیاده‌سازی این طرح

---

۱. Cao
۲. Land use planning
۳. United Nations Convention to Combat Desertification(UNCCD)

است. بررسی اسناد و مدارک مرتبط با آمایش سرزمین در دهه‌های گذشته، حاکی است که هنوز الگوهای مناسبی برای اجرای آمایش سرزمین در کشور وجود ندارد (میرمحمدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۶۱).

چیدمان مؤلفه‌های مهم جمعیت، سرمایه و منابع طبیعی برای تحقق مطلوب‌ترین، عادلانه‌ترین و پایدارترین سازمان فضایی، هدف اساسی آمایش سرزمین است (محمدزاده و مولائی، ۱۴۰۲: ۱۲۷). آمایش سرزمین به طیف وسیعی از فعالیت‌ها اشاره دارد که کاربری آینده زمین را برنامه‌ریزی می‌کند (برنامه‌ریزی توسعه) و کاربری فعلی آن را کنترل می‌کند (مدیریت توسعه). هدف این است که استفاده بهینه از زمین در زمینه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و اقتصادی تضمین شود. کشور ایران دارای حدود شش دهه سابقه رسمی برنامه‌ریزی عمرانی است و برنامه‌ریزی در خلال این مدت به‌طور عام و آمایش سرزمین به تبعیت از شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی همواره با تغییرات و دگرگونی‌هایی همراه و فرازونشیب‌های بسیار زیادی را شاهد بوده است. بنابراین شناخت این تحولات برای رسیدن به راه‌کارهای عملی و رفع تنگناها و موانع فراروی آمایش سرزمین بسیار حیاتی می‌باشد (صالحی و پوراصغر، ۱۳۸۸: ۱۴۹). با اینکه قریب به نیم‌قرن از ورود مفهوم «آمایش سرزمین» به نظام برنامه‌ریزی ایران می‌گذرد، اما هنوز آمایش سرزمین در محاق پنج دسته چالش «معرفت‌شناسی»، «مشروعیت»، «روش‌شناسی و روش»، «محتوایی» و «تحقق‌پذیری» گرفتار بوده و امر «توسعه سرزمینی» نیز به‌طور مستمر از عدم تعادل‌ها و نابرابری‌های فزاینده، تعارضات بین‌بخشی و بین‌منطقه‌ای، تخریب منابع و اضمحلال فرصت‌های توسعه رنج می‌برد (ثامنی و زبردست، ۱۴۰۲: ۱۸).

ناهماهنگی توسعه مناطق و نابرابری‌های نواحی و مناطق موجود و نیز شهرنشینی شتابان و تمرکز فعالیت‌های اقتصادی و خدماتی در بعضی مناطق و استان‌های کشور سبب جدایی کامل مناطق از یکدیگر شده است. در این بین آمایش سرزمین با رویکرد توسعه متوازن و برابر فضایی، یکی از راهبردهایی است که طی دهه اخیر در فضای سرزمینی مطرح شده است؛ درواقع توسعه متوازن و مدیریت مطلوب فضا و همچنین فعالیت‌های انسان در فضا در یک چارچوب اصولی و پایدار به نام آمایش سرزمین تحقیق خواهد یافت. بنابراین از آمایش سرزمین می‌توان به‌عنوان سازماندهی مطلوب

فضا درراستای نیل به اهداف و راهبردهای توسعه ملی و متوازن نام برد (کرکه‌آبادی و همکاری، ۱۳۹۷: ۱۰۱). هنوز نبود یک سند آمایشی مورد وفاق در سطح ملی و سازوکارهای نهادی و قانونی تحقق‌بخش برنامه‌ها و طرح‌های آمایشی تدوین‌شده، سبب شده که نظام تخصیص نتواند با وجود تأکیدات خاص تمام اسناد برنامه‌های بخشی، به نابرابری‌های منطقه‌ای پایان بخشیده یا در تعدیل آنها، توفیقات اساسی کسب کرده باشد، بنابراین مطالعه و بررسی علل ناکامی ۳ موج طی‌شده در تدوین برنامه‌ها و سیاست‌های آمایشی کشور، موضوعی است که تا مورد تحلیل قرار نگیرد، نمی‌توان به موفقیت اندیشه‌ها و اقداماتی که به‌تازگی در بازتعریف شیوه‌های کاربست رویکردها و طرح‌های آمایشی در کشور آغاز شده، امیدی داشت (حاتمی‌نژاد و عمو، ۱۳۹۸، ۲۷).

با توجه به اینکه اسناد بالادستی توسعه به‌عنوان چراغ‌راهی برای تدوین برنامه‌های راهبردی و خرد در نظر گرفته می‌شوند، متأسفانه درراستای طرح آمایش سرزمینی در ایران روند کاملاً برعکس بوده و طرح‌های آمایش محلی و منطقه‌ای تهیه شده است، درحالی‌که طرح جامع آمایش سرزمینی آن موجود نمی‌باشد. با توجه به صرف هزینه‌های بسیار قابل‌توجه و زمان بسیار با ارزش برای بررسی و تدوین طرح‌های آمایش استان‌ها که با به‌کارگیری گروه‌های خبره متشکل از رشته‌های مختلف دانشگاهی در نهادهای پژوهشی مانند مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی انجام شده است، طرح‌ها تنها در قالب اسناد و اوراق علمی مانده و برای پیاده‌سازی و اجرا، دچار چالش هر نوع تحقیق علمی در حوزه علوم انسانی شده است. آنچه در این تحقیق به‌عنوان بیان مسئله می‌توان به صورت خلاصه به آن اشاره کرد، به صورت ذیل می‌باشد: دلایل عدم موفقیت طرح‌های آمایش سرزمینی در مقام اجرا کدام‌اند؟ آیا دلایل را می‌توان به نهاد و سیستم فرهنگی و اجتماعی یا فردی و مدیریتی تفکیک نمود؟ اصولاً اجرای طرح‌های اینچنینی در گروه دارای چه سازوکارهایی می‌باشد؟ چه نهاد یا سازمان مشخصی می‌بایست مدیریت و نظارت چنین طرح‌هایی را به عهده بگیرد؟ در موارد تطبیقی، چه کشورهای را می‌توان به‌عنوان الگو مدنظر قرار داد؟ شیوه‌های رفع عوامل عدم موفقیت چیستند؟ و درنهایت راه‌کارهای مطلوب برای موفقیت انجام طرح‌های آمایش سرزمینی کدام‌اند؟

پیشینه و مبانی نظری

در نظام برنامه‌ریزی ایران، آمایش سرزمین و سابقه تهیه و تدوین آن به سال‌های پیش از انقلاب برمی‌گردد که نشان‌دهنده جایگاه و اهمیت آمایش سرزمین در نظام برنامه‌ریزی کشور است. بنا به ضرورت‌های فضایی کشور، مرحله جدید مطالعات آمایش در کشور از سال ۶۴ آغاز و در حال حاضر در مرحله تهیه و تدوین نهایی می‌باشد. این مطالعات به‌عنوان سند بالادستی اسناد توسعه کشور، الگوی تهیه و تدوین برنامه‌های توسعه ۵ ساله و سایر برنامه‌های توسعه کشور خواهد بود و در کنار سایر برنامه‌ریزی‌های اقتصادی می‌تواند پاسخگوی بسیاری از مشکلات و کمبودهای جامعه باشد. قانون نیز دولت را مکلف کرده تا به‌منظور توزیع متناسب جمعیت و فعالیت‌ها در پهنه سرزمین با هدف استفاده کارآمد از قابلیت‌های کشور، سند ملی آمایش را تهیه و به مرحله اجرا در آورد (الهیاری و شاه‌محمدی، ۱۳۹۳: ۱).

در فرهنگ فارسی عمید، اسم مصدر «آمایش» به‌معنای آراستگی، آمادگی، آماده کردن و بررسی و تحلیل آورده شده است. بنا بر فرهنگ‌های مختلف لغات، معانی گوناگونی دارد که آراسته‌کردن در این رابطه مصداق پیدا می‌کند. آمای یعنی آراینده و آمایش اسم مصدر آمای، به‌معنای هنر یا فن جای دادن با نظم و ترتیب و همراه با آینده‌نگری انسان‌ها، فعالیت‌ها، زیرساخت‌ها و وسایل ارتباطی در خدمت انسان ها در فضای کشور با درنظرگرفتن الزامات طبیعی، انسانی و اقتصادی می‌باشد. در معنای دیگر، آمایش یعنی تخصیص جمعیت و فعالیت به نواحی گوناگون سرزمین که به‌عنوان هدف اصلی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور عنوان شده است. بنا به تعریف مهندسین مشاور ستیران (۱۳۵۵)، آمایش سرزمین عبارت است از: برنامه‌ریزی و سازمان دادن نحوه اشغال فضا و تعیین محل سکونت انسان‌ها و محل فعالیت‌ها و تجهیزات و همچنین کنش‌ها بین عوامل گوناگون نظام اجتماعی- اقتصادی.

با توجه به تعاریف پیش‌گفته، شاید بتوان جامع‌ترین تعریف در بین پژوهشگران ایرانی را به تعریف زیر اختصاص داد که تقریباً تمامی معیارهای کلیدی تعاریف یادشده را دارد: آمایش سرزمین درواقع شامل اقدامات ساماندهی و نظام‌بخشی به فضای طبیعی، اجتماعی و اقتصادی در سطوح ملی و منطقه‌ای است که بر اساس تدوین اصلی‌ترین جهت‌گیری‌های توسعه بلندمدت کشور در قالب تلفیق برنامه‌ریزی‌های بالا و پایین و با

تکیه بر قابلیت‌ها و توانمندی‌ها و محدودیت‌های منطقه‌ای در یک برنامه‌ریزی هماهنگ و بلندمدت صورت می‌گیرد. این رویکرد زمینه تعامل میان سه عنصر انسان، فضا و فعالیت و ارائه چیدمان منطقی فعالیت‌ها در عرصه سرزمین را فراهم می‌کند (آقامحمدی و مرادی، ۱۳۹۷: ۹۵۶).

آمایش سرزمین می‌تواند نقش اساسی در هدایت تغییرات کاربری و پوشش زمین[۱] (LULCC) در طول زمان داشته باشد، ظرفیت کاهش کیفیت خاک را دارد و می‌تواند انعطاف‌پذیری در برابر تغییرات آب‌وهوایی را افزایش دهد (کلودیا[۲] و همکاران، ۲۰۲۰: ۶۱۳). آمایش سرزمین به آماده‌سازی، ترتیب و تخصیص منطقی استفاده از زمین در آینده برای ایجاد منافع جامع‌تر در یک منطقه خاص اشاره دارد (اسکوئلس[۳]، ۲۰۱۹: ۴۱۵). کشورهای مختلف از اصطلاحات دیگری برای اشاره به این مفهوم استفاده می‌کنند، ازجمله برنامه‌ریزی سرزمین، برنامه‌ریزی منطقه‌ای (کومار[۴] و همکاران، ۲۰۲۱: ۱۶۱)، برنامه‌ریزی قلمرو (ژونگ[۵] و همکاران، ۲۰۰۷: ۷۴)، آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی شهری (ماتاسوکا و کاپلان[۶]، ۲۰۰۸: ۷؛ ایسازا[۷] و همکاران، ۲۰۱۶: ۳۲۰ به نقل از لو[۸] و همکاران، ۲۰۲۱: ۱). آمایش سرزمین پایدار برای هدایت تحولات جدید به سمت یک جامعه پایدار، حیاتی است. با توجه به اینکه مسائل زیست محیطی و اجتماعی متعددی به دلیل شهرنشینی سریع در دهه های گذشته در سراسر جهان ایجاد شده است (کائو[۹]، ۲۰۱۸: ۲۴۴). آمایش سرزمین در حال حاضر با سه نقطه ضعف مشخص می‌شود: فقدان نسبی تحلیل نظام‌مند (سیستماتیک) از جنبه‌های نظری و فنی برنامه‌ریزی، غفلت از روش‌شناسی و عدم علاقه به شفاف‌سازی مفاهیم کلیدی (الکساندروس و لگوپولوس[۱۰]، ۲۰۱۸: ۱). آمایش سرزمین[۱۱] (LUP) به‌عنوان یک ابزار ایده‌آل برای تخصیص و

---

۱. Land use and land cover changes
۲. Cláudia
۳. Squillace
۴. Kumar
۵. Zhong
۶. Matasuoka & Kaplan
۷. Icaza
۸. Lv
۹. Cao
۱۰. Alexandros & Lagopoulos
۱۱. Land-use planning (LUP)

تخصیص دوباره منابع زمین برای اهداف توسعه و توسعه پایدار برآورد شده است (نها[1] و همکاران، ۲۰۱۷: ۸۷).

در ایران فکر برنامه‌ریزی آمایشی برای اولین بار در دهه ۴۰ مطرح شد (رخشانی و رخشانی، ۱۳۹۷: ۱). توجه به برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران نیز همزمان با آغاز آن در فرانسه و پس از جنگ جهانی دوم و تقریباً با اهدافی مشابه آغاز شد. تدوین «ضوابط ملی آمایش سرزمین» و «سند ملی آمایش سرزمین»، نقاط عطفی در برنامه‌ریزی ملی هستند که می‌توانند مدیریت محیط زیست را تحت‌تأثیر قرار دهند (زارع و همکاران، ۱۳۸۸: ۱). سابقه طرح مقوله آمایش سرزمین در ایران به سال‌های پیش از انقلاب برمی‌گردد و بررسی و تحلیل مطالعات نخستین آن در دهه شصت مورد توجه قرار گرفته است. کشور ایران در حال حاضر بیش از شش دهه سابقه برنامه‌ریزی را در کارنامه خود دارد. آمایش سرزمین به تبعیت از تحولات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور همواره با فرازونشیب‌هایی همراه بوده است. در شرایط کنونی شناخت این تحولات برای رسیدن به راهکارهای عملی و رفع تنگناها و موانع فراروی آمایش سرزمین بسیار حیاتی است (نصیری هندخاله و حکیم‌زاده، ۱۳۹۶: ۱). بخشنده نصرت (۱۳۹۳) تأکید دارد که در بیش از سه دهه مطالعات آمایش سرزمین در ایران چه به لحاظ معرفت‌شناسی و چه روش‌شناسی، تحولات مختلفی را از سر گذرانده است و متناسب با مقتضیات درونی و بیرونی تکامل یافته است. اما به‌طور اجمالی؛

۱. دهه پنجاه در برنامه ستیران با همه مطالعات سرزمینی و اجتماعی، مقولات مربوط به جمعیت، جنبه حاشیه‌ای دارد.
۲. درحالی‌که آمایش برای جمعیت است، در برنامه دهه شصت ناظر بر مقولاتی نظیر فعالیت‌یابی برای مکانی خاص، مکان‌یابی برای فعالیتی خاص و الگوی سازماندهی فضا نظیر دهه پنجاه است.
۳. الگوی اسکان جمعیت و مدیریت سازمان فضایی دهه هفتاد، تلفیقی از تمام تعاریف قبلی است.

[1]. Nha

روش تحقیق

این تحقیق در زمره تحقیقات کاربردی (مطالعه موردی) و جزو تحقیقات فراترکیبی به‌شمار می‌آید. روش فراترکیب در دسته تحقیقات فرامطالعه قرار می‌گیرد. فراترکیب را می‌توان مطالعه و بررسی نظام‌مند پژوهش‌های گذشته دانست. برای این تحقیق از الگوی هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو[1] (۲۰۰۷) برای غربالگری استفاده شد. در این تحقیق مبنای جامعه موردنظر، تمامی مقالات، کتاب‌ها و گزارش‌های رسمی در زمینه پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین شامل شیوه‌های پیاده‌سازی، علل موفقیت‌ها یا عدم موفقیت می‌باشد. دامنه استفاده از منابع در گروه‌های ذیل قرار دارد:

- داده‌های مرکز پژوهش‌های مجلس، گزارش‌های شورای عالی شهرسازی، سازمان شهرداری‌ها و ...؛
- وب‌گاه‌های نشریات علمی- پژوهشی داخلی (منابع جست‌وجوی داده‌ها، پایگاه اطلاعات علمی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags)، بانک اطلاعات نشریات ایران (Magiran)، پرتال جامع علوم انسانی (ensani.ir) و نشریات دانشگاهی و مراکز پژوهشی خارجی.

در این تحقیق نمونه به صورت دوره زمانی از سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۴۰۱ محدود می‌باشد، زیرا مقالاتی که با موضوع تحقیق همراستا باشند، از این سال‌ها آغاز می‌شوند. روش نمونه‌گیری این تحقیق با توجه به نوع و شیوه جمع‌آوری داده‌ها از نوع هدفمند می‌باشد. کلیدواژه‌های مورد جست‌وجو عبارت‌اند از: آمایش سرزمین، آسیب‌شناسی و عدم موفقیت پیاده‌سازی.

جدول ۱. واژه‌های کلیدی مورد جست‌وجو

فارسی	انگلیسی	تعداد مقاله
آمایش سرزمین	Land use planning	۹۵
آسیب‌شناسی (آمایش سرزمین)	Pathology	۲
عدم موفقیت پیاده سازی (اجرانشدن) (آمایش سرزمین)	Failure to implement	۲

برای جمع‌آوری داده‌های این پژوهش، از سیاهه (چک‌لیست) پژوهشگر برای جمع‌آوری داده استفاده شد، اما برای سنجش روایی و پایایی می‌بایست از قواعد خاصی استفاده

[1]. Sandelowski and Barroso

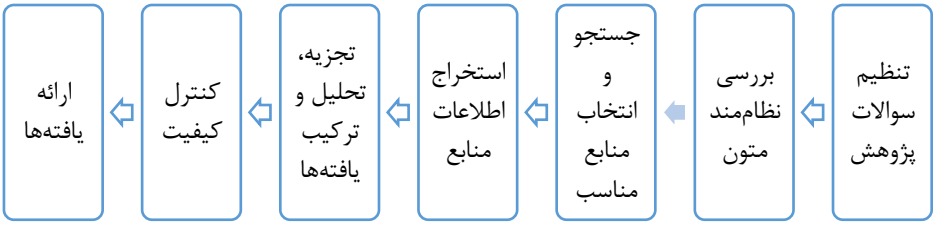
کرد. به‌کارگیری ابزار گلین[1] ازجمله شیوه‌های سنجش روایی و پایایی تحقیق کیفی است که در این تحقیق نیز مدنظر قرر گرفت. در این تحقیق به‌منظور تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار مکس‌کیودا ۲۰۲۰ استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

در این بخش با استفاده از روش تحلیل کیفی فراترکیب، به استخراج مقوله‌های اصلی و فرعی از متون مقالات پرداخته شده است.

روش تحلیل کیفی فراترکیب

در پژوهش کنونی، در گام نخست با استفاده از روش فراترکیب، مقوله‌های علل عدم‌موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها شناسایی شده است. برای دستیابی به این هدف، از روش فراترکیب، بر اساس الگوی سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) استفاده شده است.

شکل ۱. الگوی هفت مرحله‌ای فراترکیب (اقتباس از سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷)

گام نخست: تنظیم پرسش‌های پژوهش

نخستین گام در روش فراترکیب، تنظیم پرسش‌های پژوهش است. این پرسش‌ها عموماً براساس چهار مؤلفه چه چیزی، چه کسی، چه زمانی و چگونه قابل تنظیم است. در گروه‌بندی و تحلیل علل عدم موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها، مورد سؤال قرار گرفته است.

جدول ۲. پرسش‌های پژوهش

مؤلفه	پرسش پژوهش
چه چیزی (What)	مقوله‌های زیربنایی علل عدم موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها کدام‌اند؟
چه‌کسی	چه افرادی در شناسایی علل عدم موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های

[1]. Glynn

(Who)	آمایش سرزمین استان‌ها نقش‌آفرین هستند؟
محدوده زمانی (When)	انتخاب آثار موجود بین سال‌های محدوده زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۱ خورشیدی
چگونه (How)	مقوله‌های علل عدم‌موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها چه ارتباطی با یکدیگر دارند؟

در گام اول مربوط به روش اجرای فراترکیب باید به تنظیم پرسش‌های پژوهشی پرداخت. پرسش‌های مدنظر از چهار بخش عمده تشکیل شده‌اند: ۱. چه چیزی؟ ۲. چه کسی؟ ۳. محدوده زمانی؟ و ۴. چگونه؟.

برای اجرای دقیق پژوهش در گام اول به پرسش‌های اصلی آن باید پاسخ داد. برای اینکه بدانیم در یک پژوهش فراترکیب و یافته‌های به‌دست‌آمده چگونه باید عمل کرد، باید چارچوب کلی کار را دانست. این چارچوب اصلی با استناد به ۴ پرسش اصلی که هر کدام بیانگر و نشانگر جزئیات خاص خود می‌باشند، مشخص می‌شود. در ادامه پژوهش، هر کدام از این چهار پرسش را در یک زیربخش توضیح داده و پاسخ آنها مشخص شدند. تنظیم پرسش پژوهشی یکی از مهم‌ترین قدم‌ها و ابتدایی‌ترین قدم برای اجرای روش فراترکیب است.

گام دوم: بررسی نظام‌مند متون

پایگاه‌های علمی معتبری در سراسر دنیا و در فضای مجازی قرار دارند که به زبان‌های فارسی و انگلیسی مدنظر پژوهشگر در این پژوهش بودند. بنابراین کلمات کلیدی که استفاده شدند، به هر دو بخش فارسی و انگلیسی مورد جست‌وجو قرار گرفته‌اند. پژوهش‌هایی که در رابطه با موضوع بود، به استناد استفاده از همین کلیدواژه‌ها، جست‌وجو شد. در جدول زیر کلیدواژه‌هایی که برای موضوع این پژوهش مدنظر قرار گرفته است، ارائه شدند.

جدول ۳. معرفی کلیدواژه‌های مناسب برای انجام گام دوم روش فراترکیب

معادل فارسی مفاهیم کلیدی
علل عدم‌موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها
پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها
طرح‌های آمایش سرزمین

در بخش بعدی و پس از مشخص‌شدن موضوع و کلیدواژه‌های مدنظر برای جست‌وجوی منابع مورد بررسی، به معرفی پایگاه‌های علمی معتبری پرداخته شد که از آن یافته‌های

مدنظر جست‌وجو شدند. نمونه‌های مختلفی از پایگاه‌های اطلاعاتی پژوهش‌های انجام‌شده به شرح زیر می‌باشد: پرتال جامع علوم انسانی، بانک اطلاعات نشریات کشور یا به اختصار مگیران، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی SID، پایگاه مجلات تخصصی نور یا به اصطلاح نورمگز، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران که به اختصار ایرانداک و جویشگر فارسی علم نت. با بررسی و شناسایی پژوهش‌ها از طریق سامانه جست‌وجوی این منابع با کلیدواژه‌های مرتبط با علل عدم موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها در فیلد عنوان، درمجموع ۲۶ پژوهش یافت شد.

گام سوم: جست‌وجو و انتخاب متون مناسب

در روش فراترکیب برای پژوهش‌های جست‌وجوشده و یافت‌شده، باید ملاک و معیار خاصی داشت. در این بخش تلاش شد که با استفاده از ملاک‌های ورود، صرفاً مطالب و یافته‌هایی که برای موضوع بهترین حالت ممکن را دارا هستند، جمع‌آوری شوند. به‌عبارتی نمونه مورد بررسی، موارد انتخاب‌شده بر اساس ملاک‌های ورود می‌باشد. بنابراین در این روش هم نمونه‌گیری به صورت هدفمند انجام می‌شود که این هدفمندی بر اساس ملاک‌های ورود انجام شد.

ملاک‌های ورود عبارت‌اند از:

ملاک اول: مقالات و پژوهش‌های منتشرشده در حوزه موردنظر باشند.

ملاک دوم: مقالات و پژوهش‌هایی که با روش‌های کیفی مناسب ازقبیل: مصاحبه و مشاهده و مرور نظام‌مند کتابخانه‌ای و سایر روش‌های کیفی و همچنین مقالات کمی مانند: مقالات پیمایشی، تجربی و همبستگی که نتایج کیفی داشتند و به بررسی موضوع مرتبط با این پژوهش پرداخته بودند، بررسی شدند.

ملاک سوم: پژوهش‌ها می‌بایست داده‌ها و اطلاعات کافی را در رابطه با اهداف پژوهش گزارش کرده باشند.

ملاک چهارم: پژوهش‌هایی که به صورت مقاله کامل از طریق برخط یا به‌طور کامل منتشر شده باشند.

ملاک پنجم: مقالات و پژوهش‌های منتشرشده در حوزه موردنظر در بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۱.

ملاک ششم: مقالات و پژوهش‌هایی که با روش‌های علمی به بررسی موضوع موردنظر این پژوهش پرداختند و راه‌کارهای مناسب با تحلیل آن را نشان داده‌اند.

ملاک‌های خروج عبارت‌اند از:

ملاک اول: پژوهش‌هایی که اطلاعات کافی در زمینه اهداف این تحقیق گزارش نداده بودند.

ملاک دوم: پژوهش‌هایی که با عناوین و اهداف یکسان، انجام شده بودند.

ملاک سوم: پژوهش‌هایی که فاقد الگوی روش‌شناختی مناسب بودند.

ملاک چهارم: پژوهش‌هایی که اطلاعات کافی در زمینه اهداف این تحقیق گزارش نداده بودند.

ملاک پنجم: پژوهش‌هایی که فاقد کیفیت لازم علمی بودند یا در مجلات بی‌کیفیت منتشر شده بودند.

در ادامه با استفاده از روش CASP با ۱۰ شرط کیفی که در جدول زیر ذکر شده است، هر مقاله به لحاظ کیفی مورد ارزیابی قرار گرفت. هر یک از مقالات در مواجهه با این شرایط، امتیازی از ۱ تا ۵ گرفته و مقالاتی که مجموع امتیازات آن‌ها ۳۱ و بالاتر شد، به لحاظ کیفی تأیید و باقی مقالات حذف شدند. سپس با توجه به امتیاز کسب‌شده، مقالات رتبه‌بندی شدند. جدول ارزیابی مقالات مطابق با روش CASP در جدول زیر و جدول تعیین مؤلفه کلیدی در انتخاب مقالات تأییدشده ارائه شده است. نحوه امتیازدهی به مقالات: ۵۰-۴۱: عالی (E)، ۴۰-۳۱: خیلی خوب (VG)، ۳۰-۲۱: خوب (G)، ۲۰-۱۱: متوسط (F) و ۱۰-۰: ضعیف (P).

جدول ۴. مشخصات پرسش‌های روش ارزیابی CASP

ردیف	عنوان پرسش	توضیح پرسش
۱	اهداف تحقیق	آیا مقاله انتخابی درراستای تحقیق (پژوهش موردنظر شما) می‌باشد؟
۲	روزآمد بودن	آیا اطلاعات داخلی مقاله روزآمد است؟
۳	طرح تحقیق	تحقیقی که در مقاله طرح‌ریزی شده است، از نظر شما چگونه است؟
۴	روش نمونه‌برداری	جامع آماری مورد بررسی و نمونه‌های انتخابی در این مقاله را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

ردیف	عنوان پرسش	توضیح پرسش
۵	جمع‌آوری داده‌ها	امتیاز شما به نحوه جمع‌آوری داده‌ها در این مقاله چیست؟
۶	انعکاس‌پذیری	آیا نکات مندرج در این مقاله را می‌توان به موارد دیگر بسط داد و از آن‌ها در جاهای دیگر استفاده کرد؟
۷	ملاحظات اخلاقی	آیا اصول اخلاقی نگارش مقاله مثل رعایت شیوه ارجاع‌دهی و غیره در این مقاله رعایت شده است؟
۸	دقت تحلیل داده‌ها	دقت در تحلیل داده‌ها به چه میزان است؟
۹	بیان واضح و روشن یافته‌ها	زبان نوشتار و نیز رسایی مقاله به چه میزان است؟
۱۰	ارزش تحقیق	ارزش کلی این مقاله به چه میزان است؟

در جدول زیر، براساس امتیازدهی به مقالات مورد بررسی، شرایط امتیازی ذیل برای مقالات لحاظ شده‌اند:

۵۰-۴۱: عالی (E)، ۴۰-۳۱: خیلی خوب (VG)، ۳۰-۲۱: خوب (G)، ۲۰-۱۱: متوسط (F) و ۱۰-۰: ضعیف (P).

بنابراین مقالات با امتیاز بالای ۲۱ تأیید و مقالات با امتیاز زیر ۲۱ حذف شدند.

جدول ۵. ارزیابی مقالات با روش CASP

ردیف	نویسنده/ نویسندگان	اهداف پژوهش	روزآمد بودن	طرح پژوهش	روش نمونه‌برداری	جمع‌آوری داده‌ها	انعکاس‌پذیری	ملاحظات اخلاقی	دقت تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش پژوهش	جمع امتیازات	درجه کیفی مقاله	تأیید
۱	کاشف و همکاران (۱۳۹۴)	۳	۴	۵	۲	۵	۴	۴	۵	۵	۳	۴۰	E	بله
۲	آهنی و کاکاوند (۱۳۹۴)	۲	۵	۵	۳	۳	۴	۲	۴	۳	۳	۳۴	VG	بله
۳	الهیاری و شاه‌محمدی (۱۳۹۳)	۲	۲	۵	۴	۳	۴	۴	۳	۳	۴	۳۴	VG	بله
۴	بخشنده نصرت (۱۳۹۳)	۲	۴	۵	۲	۳	۴	۴	۳	۴	۳	۳۴	VG	بله
۵	جندقی (۱۳۸۸)	۲	۱	۱	۲	۱	۳	۲	۱	۲	۱	۱۶	F	خ

ردیف	نویسنده/ نویسندگان	اهداف پژوهش	روزآمد بودن	طرح پژوهش	روش نمونه‌برداری	جمع‌آوری داده‌ها	انعکاس‌پذیری	ملاحظات اخلاقی	دقت تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش پژوهش	جمع امتیازات	درجه کیفی مقاله	تأیید
														یر
۶	فلاحتی و همکاران (۱۳۹۳)	۲	۲	۴	۳	۳	۲	۳	۳	۳	۴	۲۹	VG	بله
۷	محمدخانی (۱۳۹۳)	۲	۴	۵	۲	۵	۴	۴	۵	۵	۳	۳۹	E	بله
۸	حمایت‌خواه و همکاران (۱۳۸۶)	۲	۵	۵	۳	۳	۴	۲	۴	۳	۳	۳۴	VG	بله
۹	شاهینی و ملایی (۱۳۹۶)	۲	۱	۱	۰	۲	۳	۲	۲	۱	۱	۱۵	F	خیر
۱۰	امیری و همکاران (۱۳۸۶)	۲	۲	۴	۳	۱	۴	۳	۲	۱	۳	۲۵	G	بله
۱۱	کلهرنیا و زنگیشه (۱۳۹۷)	۵	۴	۵	۲	۵	۴	۴	۵	۵	۳	۴۲	E	بله
۱۲	کرمی انباری و شاهی قبلاغی (۱۳۹۶)	۲	۵	۵	۳	۳	۴	۲	۴	۳	۳	۳۴	VG	بله
۱۳	رحمانی و همکاران (۱۳۹۵)	۴	۵	۵	۳	۵	۴	۵	۵	۴	۳	۴۳	E	بله
۱۴	قربانی و همکاران (۱۳۹۴)	۲	۵	۵	۳	۳	۴	۲	۴	۳	۳	۳۴	VG	بله
۱۵	عمو و حاتمی‌نژاد (۱۳۹۸)	۵	۵	۵	۳	۳	۴	۲	۴	۳	۳	۳۷	VG	بله
۱۶	مختاری کرچگانی و همکاران (۱۳۹۹)	۴	۵	۵	۳	۵	۴	۵	۵	۵	۳	۴۴	E	بله
۱۷	اکبری و همکاران (۱۳۹۵)	۲	۲	۴	۳	۱	۴	۳	۲	۱	۳	۲۵	G	بله
۱۸	فرجی و صحنه (۱۳۹۹)	۵	۲	۴	۳	۱	۴	۳	۲	۱	۳	۲۸	G	بله
۱۹	قراگوزلو و قراگوزلو (۱۳۹۸)	۲	۱	۱	۲	۱	۳	۲	۱	۲	۱	۱۶	F	خیر

ردیف	نویسنده/ نویسندگان	اهداف پژوهش	روزآمد بودن	طرح پژوهش	روش نمونه‌برداری	جمع‌آوری داده‌ها	انعکاس‌پذیری	ملاحظات اخلاقی	دقت تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش پژوهش	جمع امتیازات	درجه کیفی مقاله	تأیید
۲۰	میرمحمدی و همکاران (۱۴۰۰)	۵	۲	۵	۳	۴	۳	۲	۳	۳	۳	۳۳	VG	بله
۲۱	شریف‌زادگان و رضوی دهکردی (۱۳۸۹)	۲	۴	۵	۲	۵	۴	۴	۵	۵	۳	۳۹	E	بله
۲۲	احمدی شاپورآبادی (۱۳۸۸)	۲	۲	۴	۳	۱	۴	۳	۲	۱	۳	۲۵	G	بله
۲۳	زمانی (۱۳۸۸)	۲	۲	۵	۴	۳	۵	۴	۳	۳	۵	۳۶	VG	بله
۲۴	سلطانی (۱۳۹۲)	۲	۲	۴	۳	۱	۳	۳	۱	۲	۱	۲۲	G	بله
۲۵	احمدی‌پور و همکاران (۱۳۹۳)	۲	۲	۴	۳	۳	۴	۲	۳	۳	۳	۲۹	VG	بله
۲۶	ایمانی جاجرمی و دباغی (۱۳۹۴)	۲	۲	۴	۳	۱	۴	۳	۲	۱	۳	۲۵	G	بله

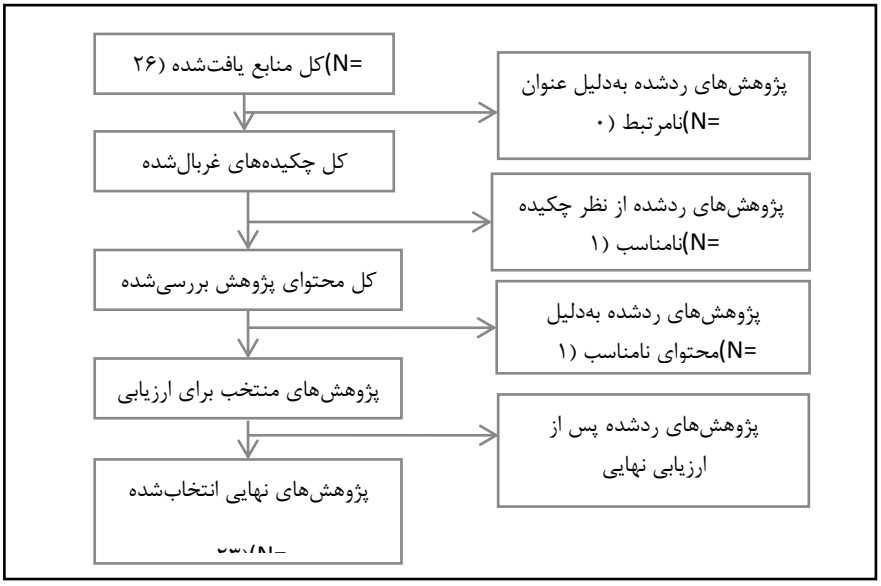
در جدول زیر، تأیید و عدم‌تأیید مقالات جمع‌آوری‌شده ارائه شده است:

جدول ۶. تأیید و عدم‌تأیید مقالات جمع‌آوری‌شده

ردیف	نویسنده/ نویسندگان	تأیید	علت عدم تأیید
۱	کاشف و همکاران (۱۳۹۴)	بله	---
۲	آهنی و کاکاوند (۱۳۹۴)	بله	---
۳	الهیاری و شاه‌محمدی (۱۳۹۳)	بله	---
۴	بخشنده نصرت (۱۳۹۳)	بله	---
۵	جندقی (۱۳۸۸)	خیر	چکیده نامناسب
۶	فلاحتی و همکاران (۱۳۹۳)	بله	---
۷	محمدخانی (۱۳۹۳)	بله	---
۸	حمایت‌خواه و همکاران (۱۳۸۶)	بله	---
۹	شاهینی و ملایی (۱۳۹۶)	خیر	ردشده پس از ارزیابی نهایی
۱۰	امیری و همکاران (۱۳۸۶)	بله	---

ردیف	نویسنده/ نویسندگان	تأیید	علت عدم تأیید
۱۱	کلهرنیا و زنگیشه (۱۳۹۷)	بله	---
	کرمی اناری و شاهی قبلاغی (۱۳۹۶)	بله	---
	رحمانی و همکاران (۱۳۹۵)	بله	---
	قربانی و همکاران (۱۳۹۴)	بله	---
	عمو و حاتمی‌نژاد (۱۳۹۸)	بله	---
	مختاری کرچگانی و همکاران (۱۳۹۹)	بله	---
	اکبری و همکاران (۱۳۹۵)	بله	---
	فرجی و صحنه (۱۳۹۹)	بله	---
	قراگوزلو و قراگوزلو (۱۳۹۸)	خیر	محتوای نامناسب
	میرمحمدی و همکاران (۱۴۰۰)	بله	---
	شریف‌زادگان و رضوی دهکردی (۱۳۸۹)	بله	---
	احمدی شاپورآبادی (۱۳۸۸)	بله	---
	زمانی (۱۳۸۸)	بله	---
	سلطانی (۱۳۹۲)	بله	---
	احمدی‌پور و همکاران (۱۳۹۳)	بله	---
	ایمانی جاجرمی و دباغی (۱۳۹۴)	بله	---

در فرایند جست‌وجو، مؤلفه‌های مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا و جزئیات مقاله در نظر گرفته شده و مقاله‌هایی که با پرسش و هدف پژوهش تناسبی نداشتند، حذف شدند. فرایند بازبینی و انتخاب در این پژوهش به صورت خلاصه در شکل زیر نشان داده شده است:

شکل ۲. فرایند بازبینی و انتخاب

سرانجام پس از چهار مرحله پالایش، از میان ۲۶ مطالعه، ۳ مورد آن حذف و ۲۳ پژوهش برای تحلیل اطلاعات انتخاب شد.

گام چهارم: استخراج اطلاعات مقالات منتخب

در این بخش، اطلاعات پژوهش‌های منتخب در جدولی دسته‌بندی شد که شامل اطلاعات ذیل می‌باشد: اطلاعات شناسنامه‌ای پژوهش، عنوان، نام و نام خانوادگی پدیدآورندگان، سال انتشار، اطلاعات روشی کلیدی، روش و هدف پژوهش، اطلاعات یافته‌های اصلی، نتایج و یافته‌های پژوهش.

جدول ۷. اطلاعات مقالات منتخب

ر	محقق/ سال	هدف پژوهش	چکیده پژوهش
۱	کاشف و همکاران (۱۳۹۴)	سیستم تعاملی برنامه‌ریزی یکپارچه منطقه‌ای (الگوی نوین تعاملی آمایش سرزمین)	رفتن به لیگ اخیر توجه به برنامه‌ریزی یکپارچه سرزمینی در کشور با نشیب‌وفراز روبه‌رو بود و ....
۲	آهنی و کاکاوند (۱۳۹۴)	تبیین جایگاه و مفهوم برنامه‌ریزی آمایش سرزمین در روند جهانی‌شدن شهر و منطقه و توسعه فناوری	آمایش سرزمین تصویردرازمدت مرحله توسعه‌یافتگی سرزمین را برای هدایت روند سازماندهی فضایی توسعه ...

ر	محقق/ سال	هدف پژوهش	چکیده پژوهش
		اطلاعات و ارتباطات	
۳	الهیاری و شاه‌محمدی (۱۳۹۳)	مروری بر مفهوم آمایش سرزمین و جایگاه و نقش آن در منطقه	پیشینه توجه به ویژگی‌های منطقه‌ای و ملی به مدیریت آمایش سرزمین در برنامه‌ریزی‌های توسعه
۴	بخشنده نصرت (۱۳۹۳)	الگوواره ساختاری بومی‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین در ایران	آمایش در سرزمین‌های مختلف به‌دلیل تفاوت در تجارب تاریخی، نوع حکومت، میزان توسعه‌یافتگی ...
۵	فلاحتی و همکاران (۱۳۹۳)	نقش فناوری‌های نوین در برنامه‌ریزی منطقه‌ای و آمایش سرزمین	این تحقیق به بررسی نقش فناوری‌های نوین دربرنامه‌ریزی آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی منطقه ای با هدف ....
۶	محمدخانی (۱۳۹۳)	نقش ظرفیت‌های جغرافیایی و آمایش سرزمین در تدوین برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور	برنامه ششم توسعه ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ به‌عنوان سومین برنامه از سند چشم‌انداز بیست ساله، مسئولیت بزرگی ...
۷	حمایت خواه و همکاران (۱۳۸۶)	تأملی بر آمایش سرزمین در ایران (چالش‌ها و راه‌کارها)	آمایش سرزمین علمی است برای رسیدن به مطلوب‌ترین توزیع ممکن جمعیت، توسط بهترین شکل توزیع ....
۸	امیری و همکاران (۱۳۸۶)	آمایش سرزمین در ایران	برنامه‌ریزی در ایران برمبنای نظریات سرمایه‌داری طراحی شده است. به همین دلیل مناطق کشور به صورت ...
۹	کلهرنیا و زنگیشه (۱۳۹۷)	حکمروایی شایسته آمایش سرزمین و توسعه پایدار استان کرمانشاه	یکی از مباحث بسیار مهم و جدید موردنظر سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و متخصصان در ادبیات آمایش سرزمین، ...
۱۰	کرمی اناری و شاهی قبلاغی (۱۳۹۶)	عدم تعادل‌های فضایی، آمایش سرزمین و پیشرفت	توسعه در هر مقیاس و سطحی باید به صورت متوازن و متعادل

ر	محقق/ سال	هدف پژوهش	چکیده پژوهش
		ایران	صورت گیرد. برنامه‌های توسعه باید ایجاد تعادل ...
۱۱	رحمانی و همکاران (۱۳۹۵)	ارزیابی برنامه آمایش سرزمین در ایران	آمایش سرزمین که تلفیقی از سه علم اقتصاد، جغرافیا و جامعه‌شناسی است که تلفیق نظام اسکان جمعیت ...
۱۲	قربانی و همکاران (۱۳۹۴)	مدیریت آمایش سرزمین و توسعه یکپارچه شهری و روستایی	آمایش سرزمین مبین جغرافیایی سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بوم‌شناختی جامعه است ....
۱۳	عمو و حاتمی‌نژاد (۱۳۹۸)	آسیب‌شناسی و ارزیابی طرح‌های آمایش سرزمین در کشور ایران	قریب به ۷۰ سال سابقه در نظام برنامه‌ریزی کشور و همچنین ۵۰ سال تجربه تلاش برای نهادینه ساختن ...
۱۴	مختاری کرچگانی و همکاران (۱۳۹۹)	تحلیل معرفت‌شناسی طرح‌های آمایش سرزمین ایران	برای رسیدن به این اهداف، ابتدا با استفاده از راهبرد نمونه‌گیری طراحی‌شده پنج طرح آمایش استانی مازندران، ...
۱۵	اکبری و همکاران (۱۳۹۵)	تحلیل و بررسی موانع آمایش سرزمین در ایران	سابقه برنامه‌ریزی عمرانی در کشور بیش از شش دهه است. در این مدت، برنامه‌ریزی در مفهوم عام و آمایش ...
۱۶	فرجی و صحنه (۱۳۹۹)	ارزیابی توان اکولوژیک سرزمین در استان گلستان به‌منظور توسعه کاربری‌های کشاورزی با رویکرد آمایش سرزمین	ارزیابی توان اکولوژیک تعیین می‌کند که هر یک از فعالیت‌های انسانی در کدام پهنه از سرزمین قابل انجام دادن ...
۱۷	میرمحمدی و همکاران (۱۴۰۰)	الزامات پیاده‌سازی آمایش سرزمین در فرایند مدیریت و توسعه کشور	آمایش سرزمین، تصویر سرزمینی توسعه و پیشرفت بلندمدت است. در حال حاضر، سازمان برنامه و بودجه ...

ر	محقق/ سال	هدف پژوهش	چکیده پژوهش
۱۸	شریف‌زادگان و رضوی دهکردی (۱۳۸۹)	ارزیابی فرایند برنامه‌ریزی «آمایش سرزمین» در ایران و راه‌کارهای بهبود آن	تلاش برای داشتن یک برنامه ملی آمایش سرزمین در طول ۳۵ سال گذشته همواره با موانع و چالش‌های ...
۱۹	احمدی شاپورآبادی (۱۳۸۸)	نگرشی بر آمایش فرهنگی سرزمین و جایگاه آن در برنامه‌ریزی توسعه فرهنگی	توسعه متوازن تنها در صورتی تضمین می‌شود که بتوان عوامل فرهنگی را به صورت جزء پیوسته برنامه‌های ...
۲۰	زمانی (۱۳۸۸)	اهمیت جمعیت‌شناسی در برنامه‌ریزی‌های آمایش سرزمین (با تأکید بر مطالعه مهاجرت‌های استانی)	در سطح شهرها و روستاها، نیاز به داشتن آگاهی درست از توزیع جمعیت و تحلیل آن را موجب می‌شود.
۲۱	سلطانی (۱۳۹۲)	ارزیابی موانع فراروی طرح‌های آمایش سرزمین در ایران با رویکرد تلفیقی	در این مطالعه با رویکردی تلفیقی، به این پرسش پاسخ داده می‌شود که ترکیب و ترتیب موانع اصلی و فرعی ...
۲۲	احمدی‌پور و همکاران (۱۳۹۳)	تحلیل کارکردی تقسیمات کشوری در اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین با تأکید بر ایران	سازماندهی سیاسی فضای هر کشور در قالب تقسیمات کشوری به اجرا در می‌آید. تقسیمات کشوری از ...
۲۳	ایمانی جاجرمی و دباغی (۱۳۹۴)	مطالعه سیاست‌های اقتصادی ایران با رویکرد آمایش سرزمین (مطالعه موردی: برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه کشور)	سیاست‌های کلان اقتصادی باید در تناسب با نیازهای محلی، قابلیت‌ها و ویژگی‌های منطقه ای اتخاذ شوند ...

گام پنجم: تحلیل یافته‌های کیفی

در این پژوهش، ابتدا تمام عوامل استخراج‌شده از مطالعه‌ها به‌عنوان شناسه در نظر گرفته شده، سپس با درنظرگرفتن معنای هر یک از آنها، شناسه‌ها در مفهومی مشابه تعریف شد؛ سپس مفاهیم مشابه در مقولات تبیین‌کننده دسته‌بندی شدند تا به این

ترتیب محورهای تبیین‌کننده علل عدم موفقیت پیاده‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین استان‌ها در قالب مؤلفه‌های اصلی و فرعی پژوهش شناسایی شود.

گام ششم: کنترل کیفیت تحلیل

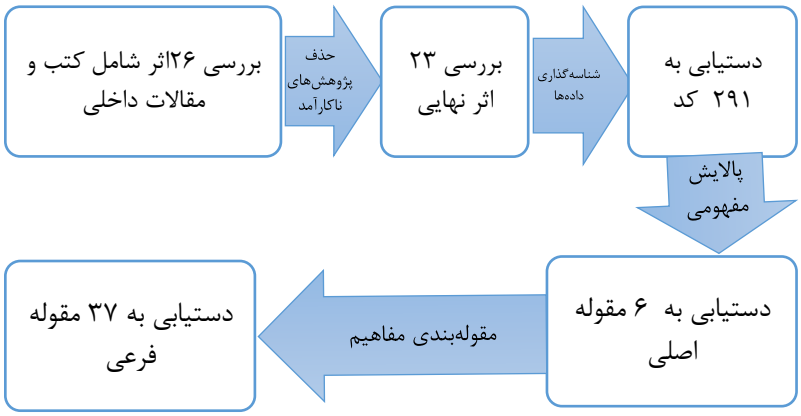
یکی از شاخص‌های اعتبار (پایایی) پژوهش کیفی، ارزیابی دو یا چند سند از حیث ارجاع به شاخصی خاص است (سندولوسکی و باروسو، ۲۰۰۶). روش کاپا، یکی از ابزارهای تصمیم‌گیری آماری است که به بررسی اندازه توافق و هماهنگی بین دو فرد، پدیده یا منبع تصمیم‌گیری که هر یک به صورت جداگانه مورد اندازه‌گیری قرار گرفته‌اند، می‌پردازد. ضریب کاپا، اندازه عددی بین مثبت یک تا منفی یک می‌باشد که هرچه به مثبت یک نزدیکتر باشد، بیانگر وجود توافق متناسب و مستقیم است و هر چه نزدیک به منفی یک باشد، نشان‌دهنده وجود توافق وارونه و عکس خواهد بود و اندازه‌های نزدیک به صفر، عدم‌توافق را نشان می‌دهد.

$$\mathbf{k} = \frac{p_o - p_e}{1 - p_e}$$

برای ارزیابی پایایی فراترکیب، سند انتخابی در اختیار یکی از خبرگان قرار داده شد. پس از ارزیابی، ضریب کاپا ۰/۶۱۱ محاسبه شد. ضریب کاپای بالای ۰/۶ مطلوب می‌باشد (لندیس و همکاران، ۱۹۷۷). بنابراین این مقدار به معنای پایایی نتایج پژوهش است.

همچنین در این پژوهش، روش‌های ذیل برای حفظ کیفیت مطالعه در نظر گرفته شد:

۱. در سراسر پژوهش، تلاش شد توضیحات روشن و واضح برای گزینه‌های پژوهش ارائه شود.
۲. از هر دو راه‌کار جست‌وجوی الکترونیک و دستی برای جست‌وجوی پژوهش‌ها استفاده شد.

شکل ۳. الگوریتم خروجی کنترل کیفیت شاخص‌های پژوهش

گام هفتم: ارائه گزارش و یافته‌های پژوهش

در این مرحله از روش فراترکیب، یافته‌های مراحل پیش ارائه می‌شود. در ادامه به شناسایی شاخص‌های پژوهش پرداخته شد. از شاخص‌های استخراج‌شده از متون مقالات مرتبط، با حذف شاخص‌های هم‌معنا و پُرتکرار و درنهایت با مقوله و دسته‌بندی شاخص‌های نهایی، ۶ مقوله اصلی و ۳۷ مقوله فرعی حاصل شد. در این مرحله از شناسه‌گذاری، مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش مشخص شدند.

پژوهش کنونی با بررسی و دسته‌بندی شناسه‌های توصیفی حاصل از متون مقالات، ۳۷ مقوله فرعی را شناسایی نموده و با توجه به شباهت و قرابت معنایی آنها، در ۶ مقوله اصلی شامل: فقدان حکمروایی شایسته، نبود سیستم پشتیبان تصمیم‌گیری و سیستم خبره، عدم موفقیت اندیشه‌ها، عدم استقرار طرح آمایش سرزمین، عدم تدوین خط‌مشی و سیاست‌گذاری و نبود طرح و برنامه‌ریزی صحیح، دسته‌بندی کرده است. یادآوری این مهم ضروری است که مقوله‌های تحلیل‌شده، جنبه قطعیت نداشته و صرفاً در این پژوهش قابل‌استناد هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه با انجام طرح آمایش سرزمین و بررسی‌های مختلف پیرامون آن، آسیب‌شناسی آن و دلایل عدم موفقیت در پیاده‌سازی آنها، ضرورت دارد. با توجه به اهداف این تحقیق، این موضوع مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که مهمترین عامل در عدم

موفقیت طرح‌های آمایش سرزمین، مؤلفه حاکمیت و حکمروایی بود. اهمیت اجرای چنین طرح‌هایی در حاکمیت و سیاست‌های کلان دولت به درستی درک و مورد تأکید قرار نگرفته است. تا جایی که نبود یک سیستم حکمرانی مناسب در این حوزه موجب عدم هماهنگی مناسب در ارائه طرح‌ها و اجرای آن شده است. ازآنجاکه طرح آمایش سرزمین یک طرح ملی بوده، اما پیش از تدوین طرح کلان کشوری، اقدام به انجام آمایش استان‌ها شده است، بازنگری و بازتعریف مناسبی از حکمرانی آمایش سرزمین ضرورت دارد. عامل بُعد، نبود سیستم پشتیبان تصمیم‌گیری و سیستم خبره می‌باشد؛ به علت عدم قوانین شفاف در اجرا و عدم دریافت بازخورد مناسب از طرح آمایش سرزمین، منجر به عدم ساختارمندی شیوه‌های اجرا و همچنین نبود متولی معین که در اجرا، اختیارات و مسئولیت مشخص داشته باشد، اشاره کرد. با اینکه استانداری‌ها، نماینده اجرای طرح‌های آمایش سرزمین می‌باشند، اما نهادهای زیادی مشمول این طرح‌ها بوده و در اجرای آن نقش بسیار مؤثری دارند، مانند شهرداری‌ها؛ بنابراین تبیین سیاست‌های هر بخش و تعیین یک ناظر اجرا از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا با تقسیم کار و تعیین حدود و هماهنگی نهادهای درگیر با یک ناظر که دچار تضاد منافع با سایر نهادها نباشد، به اجرای طرح کمک شایانی می‌نماید.

عامل دیگر که بُعد نظری دارد، در قالب فقدان اندیشه منسجم، شناخت درست و دقیق مسئله می‌باشد که در تبیین طرح‌های توسعه مانند آمایش سرزمین نمود می‌یابد. تا زمانی که شناخت مناسبی از اهداف، چشم‌انداز، منابع و امکانات فضایی سنجیده نشود و همچنین عدم‌مقبولیت یک فکر و ایده صحیح که با شناخت صحیح مسئله و چالش‌های پیش‌رو به سنجش و درک درست ختم شود، تعیین و توافق نیابد، نمی‌توان به موفقیت طرح‌های مهمی مانند آمایش سرزمین امیدوار بود. عامل دیگر، عدم استقرار طرح آمایش سرزمین است. اهمیت شرایط اقتصادی در قالب تأمین اعتبارات و بودجه‌های نظارت و اجرا و همچنین شرایط سیاسی بسیار ضرورت دارد. با توجه به جابه‌جایی دولت‌ها و حساسیت هر یک از آنها نسبت به این طرح‌های ملی ازجمله دلایل عدم اجرای موفق پیاده‌سازی طرح آمایش سرزمین می‌باشد.

دلیل دیگر عدم تدوین خط‌مشی و سیاست‌گذاری صحیح می‌باشد؛ هر نوع طرحی در سطح کلان از زمان ایده تا تدوین و ابلاغ و اجرا، می‌بایست بررسی و اصلاح و با توجه به

شرایط آتی، بازطراحی شود. طرح‌های کلان می‌بایست با توجه به نیازهای کشور با رویکرد آینده‌نگرانه، روزآمدسازی شوند. اهمیت تحقیق و توسعه در قالب اندیشکده‌های آینده پژوهی و همچنین تبیین برنامه‌های توسعه ملی و تعیین اهداف شفاف برای اجرای هر طرحی، به‌ویژه در ابعاد ملی از اهمیت بالایی برخوردار است. زمانی که سیاست‌گذار، برنامه و چشم‌انداز یک کشور را به‌درستی و شفاف تعیین نماید، طرح‌های کلان و خرد درراستای چشم انداز ملی قابلیت تبیین و اجرا خواهند داشت و جایگاه و اهمیت خود را پیدا خواهند کرد. در این صورت می‌توان به ادامه یک طرح و پویا بودن آن امیدوار بود و عامل آخر، نبود طرح و برنامه‌ریزی صحیح است. نتایج نشان داد که عواملی همچون جمعیت و جغرافیای ایران در غالب مناطق مختلف با توجه به فشردگی یا پراکندگی آن و همچنین ترکیب قومیت‌ها و فرهنگ‌ها و نیز ساختار فیزیکی جغرافیای ایران، بر ظرفیت سازی در طرح آمایش سرزمین اثرگذار است. با توجه به ساختار طبیعی کشور، بیشتر مناطق در ناحیه خشک و نیمه‌بیابانی قرار دارد، بیشتر جمعیت در شمال غرب و جنوب غربی ایران متمرکز شده و این مسئله، اهمیت نوع نگرش و شیوه اجرا و همچنین برآورد هزینه‌ها و مدت زمان پیاده‌سازی طرح را با سایر نقاط متفاوت، می‌نماید. پس توجه به ابعاد مکانی و زمانی به ویژه تعادل فضایی بسیار با اهمیت بوده و در نحوه اجرای طرح آمایش سرزمین اثرگذار است. برای نمونه، ساختار وسعت، ساختار اداری و پراکندگی امکانات و قابلیت‌های فضایی هر استان بر نوع و شیوه اجرا اثر می‌گذارد.

با توجه به اینکه طرح آمایش سرزمین از دهه چهل در ایران، مطالعه را آغاز کرده و در دهه ۵۰ اولین گام‌ها برداشته شده است و در سال‌های پس از انقلاب، مدتی مسکوت مانده و در دهه اخیر مطالعات کامل و تکمیل شده است، ولی هنوز به مرحله پیاده‌سازی به صورت کامل نرسیده است، این دلایل موجب شد تا پژوهش‌های اندکی به آسیب‌شناسی اجرای طرح بپردازند و این موضوع ازجمله محدودیت‌های این تحقیق به‌شمار می‌رود. آنچه که می‌توان در قالب پیشنهادها برای نتایج این تحقیق توصیه کرد، به شرح زیر است:

۱- ضرورت اطلاع‌رسانی طرح آمایش سرزمین برای سازمان‌ها و نهادهای مسئول و همچنین ایجاد هماهنگی‌ها بین نهادها؛

۲- تعیین نهادی ناظر که دچار تضاد منافع با هیچ نهاد مسئول دیگری در طرح‌ها نباشد، می‌تواند در اجرای درست و نظارت و دریافت بازخورد بسیار مؤثر و مفید باشد. عدم تعیین یک نهاد ناظر معین و همچنین وجود منافع مشترک بین ناظر و متولیان اجرا موجب سردرگمی، عدم شفافیت و انحراف اجرای طرح‌ها خواهد شد.

۳- بررسی و روزآمدسازی طرح ها در قالب یک پژوهشکده یا گروه مطالعاتی با چشم‌انداز آینده‌پژوهی و تنظیم برنامه‌ها درراستای اهداف توسعه‌ای کشور؛ زیرا با توجه به شرایط متغیر جهانی، شرایط برای منطقه و برای یک ناحیه و محل متفاوت خواهد بود. روزآمدسازی برخی از طرح‌ها، امری ضروری بوده و همچنین می‌بایست با توجه به آخرین تغییرات مهم محیطی، اصلاح و تنظیم شود.

۴- با توجه به اهمیت موضوعاتی همچون جمعیت، تعادل فضایی، جغرافیا و غیره می‌بایست هر طرح با توجه به محیط اجرا، از شیوه‌نامه‌های اقتضایی برای پیاده‌سازی برخوردار باشد؛ زیرا عوامل محیطی و اجتماعی برای هر منطقه متفاوت بوده و این امر نحوه اجرا را کمی متفاوت خواهد کرد. بنابراین می‌بایست برای اجرای این طرح‌ها، منابع و نیروها و همچنین شیوه اجرا با توجه به شرایط منطقه تنظیم شود.

۵- اهمیت شرایط اقتصادی و همچنین تغییرات سیاسی، نباید بر اجرای طرح های مهم و با اولویت بالا، تأثیرگذار باشد. به جز در موارد ریاضت اقتصادی یا شرایط سیاسی خاص، موجب تعطیلی یا تعلیق برخی طرح های کلان و مهم می شوند. در سایر حالات می‌بایست بودجه ساختار مالی اجرای طرح‌ها به صورت منظم و برنامه‌ریزی‌شده اختصاص یابد. باید از تعلل و تأخیر که موجب عقب افتادن طرح‌ها می‌شود، خودداری کرد.

۶- استفاده از تجارب و دانش کشورهای پیشرو در این زمینه، بسیار قابل توجه و حائز اهمیت می‌باشد، زیرا با دانش و تجربه دیگران می‌توان از صرف هزینه‌های کلان و زمان جلوگیری کرد و زودتر به مقصود دلخواه دست یافت. بنابراین مقایسه شیوه‌های اجرای طرح‌های آمایش سرزمین در سایر کشورهای پیشرو، راه‌کارهای مناسبی را برای پیاده‌سازی طرح‌های ملی در اختیار قرار می‌دهد که در قالب استفاده از مشاوره خارجی، همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی و غیره قابل پیگیری می‌باشد.

۷- از آنجا که دولت، متولی امر مطالعه، اجرا و پیاده سازی طرح آمایش سرزمین می‌باشد و این امر میسر نمی شود به جز از طریق بروکراسی اداری و همچنین دخالت منابع انسانی دولتی در اجرای طرح؛ بنابراین به کارگیری ظرفیت مناسب و صحیح اتوماسیون و خدمات دولت الکترونیک و همچنین آموزش و انگیزه دادن به نیروی انسانی نهادها برای افزایش کارایی و همچنین اثربخشی انجام طرح‌ها ضرورت می‌یابد. بنابراین برای پیاده‌سازی چنین طرح‌هایی، اهمیت آموزش و تعیین اختیارات و مسئولیت، ساختار و شیوه‌نامه‌ها و همچنین انگیزه‌های مادی و مشوق‌های معنوی، بسیار مفید خواهد بود.

منابع

احمدی شاپورآبادی، محمدعلی(۱۳۸۸). نگرشی بر آمایش فرهنگی سرزمین و جایگاه آن در برنامه‌ریزی توسعه فرهنگی. نشریه راهبرد توسعه، پیاپی ۱۷.

احمدی‌پور، زهرا، جعفرزاده، حسن، و میرزایی، محمدرضا(۱۳۹۳). تحلیل کارکردی تقسیمات کشوری در اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین با تأکید بر ایران. برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۴ (۱۴) ، ۱۲-۱.

اکبری، یونس، ایمانی جاجرمی، حسین، و رستمعلی‌زاده، ولی‌اله(۱۳۹۵). تحلیل و بررسی موانع آمایش سرزمین در ایران. سیاست‌نامه علم و فناوری. دوره ششم، ۳ (۱۶)،۲۳-۵۷.

الهیاری، احسان، و شاه‌محمدی، فاطمه(۱۳۹۳). مروری بر مفهوم آمایش سرزمین و جایگاه و نقش آن در منطقه. دوازدهمین کنگره انجمن جغرافیایی ایران با محوریت آمایش سرزمین، الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت، نجف‌آباد، ۷-۱.

امیری، آزاده، کوشافر، آزیتا، و شمخی، میترا(۱۳۸۶). آمایش سرزمین در ایران. همایش ملی جغرافیا و آمایش سرزمین، همدان.

ایمانی جاجرمی، حسین، و دباغی، حمیده(۱۳۹۴). مطالعه سیاست‌های اقتصادی ایران با رویکرد آمایش سرزمین (مطالعه موردی: برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه کشور). فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران. سال چهارم، ش ۳.

آقامحمدی، علی‌اصغر، و مرادی محمد(۱۳۹۷). آمایش سرزمین و نقش آن در توسعه منطقه‌ای. جغرافیا و روابط انسانی. دوره ۱. ش ۲، ۹۶۸-۹۵۶.

آقاتباررودباری، جمیله، بریمانی، خدیجه، آقامیرزایی محلی، طاهره، و صفاریان همدانی، سعید(۱۳۹۷). آمایش سرزمین، راهبردی برای توسعه آموزش عالی سلامت. طب و تزکیه، دوره ۲۷، ش ۲، ۱۲۳-۱۱۳.

آهنی، سمیه، و کاکاوند، الهام(۱۳۹۴). تبیین جایگاه و مفهوم برنامه‌ریزی آمایش سرزمین در روند جهانی‌شدن شهر و منطقه و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات. اولین همایش ملی علوم زمین و توسعه شهری، تبریز.

بخشنده نصرت، عباس(۱۳۹۳). پارادایم ساختاری بومی‌سازی طرح‌های آمایش سرزمین در ایران. دوازدهمین کنگره انجمن جغرافیایی ایران با محوریت آمایش سرزمین، الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت، نجف‌آباد، ۱۲-۱.

ثامنی، امیر، و زبردست، اسفندیار(۱۴۰۲). آسیب‌شناسی تحقق‌پذیر آمایش سرزمین در ایران نمونه موردی: دور چهارم مطالعات آمایش سرزمین. مجلس و راهبرد، ش ۱۱۵، ۱۶۲-۱۲۷.

حاتمی‌نژاد، حسین، و عمو، ابراهیم(۱۳۹۸). آسیب‌شناسی و ارزیابی طرح‌های آمایش سرزمین در کشور ایران. برنامه‌ریزی منطقه‌ای. سال نهم، ش ۳۴، ۳۸-۲۷.

حمایت‌خواه، مصطفی، حسینی، سیدعلی، و حسینی، سیدمحمد(۱۳۸۶). تأملی بر آمایش سرزمین در ایران (چالش‌ها و راه‌کارها). همایش ملی جغرافیا و آمایش سرزمین، همدان.

خنیفر، حسین(۱۳۸۹). درآمدی بر مفهوم آمایش سرزمین و کاربردهای آن در ایران. آمایش سرزمین. دوره ۲. ش ۲، ۲۵-۵.

رحمانی، محمود، میرعیسی‌یی، معصومه، و نوروزی، اکرم(۱۳۹۵). ارزیابی برنامه آمایش سرزمین در ایران. چهارمین کنگره علمی پژوهشی افق‌های نوین در حوزه مهندسی عمران، معماری، فرهنگ و مدیریت شهری ایران، تهران.

رخشانی، عباسعلی، و رخشانی، زینب(۱۳۹۷). آمایش سرزمین. ششمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی، معماری و شهرسازی، تهران، ۸-۱.

زارع، رامین، محرم‌نژاد، ناصر، و خاقانی، شهاب(۱۳۸۸). آمایش سرزمین از نگاه مدیریت محیط زیست. همایش ملی انسان، محیط زیست و توسعه پایدار. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان، ۹-۱.

زمانی، فریبا(۱۳۸۸). اهمیت جمعیت‌شناسی در برنامه‌ریزی‌های آمایش سرزمین (با تأکید بر مطالعه مهاجرت‌های استانی). جمعیت. پاییز و زمستان، ش ۶۹ و ۷۰، ۱۳۲-۱۰۷.

سلطانی، ناصر(۱۳۹۲). ارزیابی موانع فراروی طرح‌های آمایش سرزمین در ایران با رویکرد تلفیقی. فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا. سال هفدهم، ش ۳، پیاپی ۸۱.

شاهینی، علی، و ملایی، مهدی(۱۳۹۶). ابعاد حقوقی و قانونی طرح آمایش سرزمین، دومین همایش ملی رویکردهای نوین آمایش سرزمین در ایران، شاهرود.

شریف‌زادگان، محمدحسین، و رضوی دهکردی، سیدامیر(۱۳۸۹). ارزیابی فرایند برنامه‌ریزی آمایش سرزمین در ایران و راه‌کارهای بهبود آن. فصلنامه علوم محیطی، سال هفتم، ش ۴، پیاپی ۲۸.

صالحی، اسماعیل، و پوراصغر سنگاچین، فرزام(۱۳۸۸). تحلیلی بر موانع فراروی آمایش سرزمین در ایران. فصلنامه راهبرد، دوره ۱۸، پیاپی ۵۲، ۱۸۱-۱۴۹.

فرجی، امین، و صحنه، فریبا(۱۳۹۹). ارزیابی توان اکولوژیک سرزمین در استان گلستان به منظور توسعه کاربری‌های کشاورزی با رویکرد آمایش سرزمین. دوفصلنامه آمایش سرزمین، سال دوازدهم، ش ۲.

فلاحتی، فاطمه، براتی، محمدجواد، افراخته، حسن، و جزایری، سیدعباس(۱۳۹۳). نقش فناوری‌های نوین در برنامه‌ریزی منطقه‌ای و آمایش سرزمین. دومین همایش ملی و تخصصی پژوهش‌های محیط زیست ایران، همدان.

قربانی، رامین، فرهادی، ابراهیم، الماسی، بهنام، و درودی‌نیا، عباس(۱۳۹۴). مدیریت آمایش سرزمین و توسعه یکپارچه شهری و روستایی. اولین کنفرانس شهرسازی، مدیریت و توسعه شهری، آباده.

کاشف، مهرداد، رنجبران، سیدمحمد، و میرزایی، محمد(۱۳۹۴). سیستم تعاملی برنامه‌ریزی یکپارچه منطقه‌ای (مدل نوین تعاملی آمایش سرزمین). اولین کنفرانس سالانه بین‌المللی عمران، معماری و شهرسازی، شیراز.

کرکه‌آبادی، زینب، قادری، محمدرضا، اکبری، مهناز، و باقری، حسن(۱۳۹۷). بررسی سطح توسعه استان‌ها در چارچوب آمایش سرزمین. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ش ۱، دوره ۱۱، ۱۱۰-۱۰۱.

کرمی اناری، مهدی، و شاهی آقبلاغی، عارف(۱۳۹۶). عدم تعادل‌های فضایی، آمایش سرزمین و پیشرفت ایران. یازدهمین کنگره ملی پیشگامان پیشرفت، تهران.

کلهرنیا، بیژن، و زنگیشه، سجاد(۱۳۹۷). حکمروایی شایسته آمایش سرزمین و توسعه پایدار استان کرمانشاه. همایش ملی توسعه پایدار استان کرمانشاه، کرمانشاه.

محمدخانی، علیرضا(۱۳۹۳). نقش ظرفیت‌های جغرافیایی و آمایش سرزمین در تدوین برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور. دوازدهمین کنگره انجمن جغرافیایی ایران با محوریت آمایش سرزمین، الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت، نجف‌آباد.

محمدزاده، مریم، و مولائی، اصغر(۱۴۰۲). تبیین احکام و اخلاق اسلامی در آمایش سرزمین (نمونه موردی: منطقه خراسان). فقه و تاریخ تمدن. سال نهم، ش ۳ (دوره جدید)، ۳۴-۱۸.

مختاری کرچگانی، علی، توکلی، مرتضی، و احمدی‌پور، زهرا(۱۳۹۹). تحلیل معرفت‌شناسی طرح‌های آمایش سرزمین ایران. فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا، سال بیست‌وچهارم، ش ۳، پیاپی ۱۰۹.

مهندسین مشاور ستیران(۱۳۵۵). مطالعات طرح پایه آمایش سرزمین ایران، سازمان برنامه و بودجه، تهران.

میرمحمدی سیدمحمد، کاظمیان، غلامرضا، و رضایی، سجاد(۱۴۰۰). الزامات پیاده‌سازی آمایش سرزمین در فرایند مدیریت و توسعه کشور. سیاست‌های راهبردی و کلان. دوره ۹، ش ۲ (پیاپی ۳۴)، ۳۸۹-۳۶۰.

نصیری هندخاله، اسماعیل، و حکیم‌زاده، آمنه(۱۳۹۶). ارزیابی جایگاه آمایش سرزمین در ایران؛ موانع پیشرو و راهبردهای عملی. اولین همایش اندیشه‌ها و فناوری‌های نوین در علوم جغرافیایی، ۱۴-۱.

Cao, Kai(2018). Spatial Optimization for Sustainable Land Use Planning, *Comprehensive Geographic Information Systems*, 244-252

Cláudia M.d.S. Cordovil, Shabtai Bittman, Luis M. Brito, Michael J. Goss, Derek Hunt, João Serra, Cameron Gourley, Sharon Aarons, Ute Skiba, Barbara Amon, Maria José Vale, Soraia Cruz, Rui Reis, Tommy Dalgaard, Nick Hutchings(2020). Chapter22 - Climate-resilient and smart agricultural management tools to cope with climate change-induced soil quality decline,*Climate Change and Soil Interactions*, 613-662.

Icaza, L.E.; van den Dobbelsteen, A.;van der Hoeven, F(2016). Integrating Urban Heat Assessment in Urban Plans. *Sustainability*, 8, 320.

Kumar, P.; Rao, K.V.; Ravindranath, S.; Maithani, S.; Siddiqui, A.; Bharath, B.D.; Bhavani, S.V.L(2021). A Review of IRS-1C Applications in Urban and Regional Studies, and Infrastructure *Planning. J*. Indian Soc. Remote Sens, 49, 161–177.

Lagopoulos, Alexandros P(2018). Clarifying Theoretical and Applied Land-Use Planning Concepts.*Urban Science 2*, no. 1: 17.

Lv, T.; Wang, L.; Xie, H.; Zhang, X.; Zhang, Y(2021). Exploring the Global Research Trends of Land Use Planning Based on a Bibliometric Analysis: Current Status and Future Prospects. Land, 10, 304.

Matasuoka, R.H.; Kaplan, R(2008). People needs in the urban landscape: Analysis of Landscape and Urban Planning contributions.Landsc. *Urban Plan*., 84, 7–19

Nha D.V(2017). The Role of Land-Use Planning on Socioeconomic Development in Mai Chau District, Vietnam, *Redefining Diversity & Dynamics of Natural Resources Management in Asia*, Volume 2, Upland Natural Resources and Social Ecological Systems in Northern Vietnam, 87-111.

Squillace, M(2019). Rethinking public land use planning. Harv. Environ. *Law Rev*, 43, 415–478.

United Nations Convention to Combat Desertification(2017). Land use planning, The Global Land Outlook (GLO) WORKING PAPER, https://knowledge.unccd.int/sites/.

Zhong, H.S.; Hall, R.W.; Dessouky, M(2007). Territory planning and vehicle dispatching with driver learning. *Transp. Sci*., 41,74–89.